

**A buddhista közgazdaságtan
valósága és sokfélesége -
Thaiföldi, bhutáni és yogyakartai
esettanulmányokkal**

WOLFGANG DRECHSLER: THE REALITY AND
DIVERSITY OF BUDDHIST ECONOMICS - WITH
CASE STUDIES OF THAILAND,
BHUTAN AND YOGYAKARTA

TAVIVAT PUNTARIGVIVAT (ED): BUDDHIST
ECONOMICS AND WORLD CRISES,
2016 AUGUSZTUS

A buddhista közgazdaságtan a közgazdaság azon formáját hivatott képviselni, amely alternatívát szolgáltat a neoliberális gazdaságpolitikára és a standard tankönyv-alapú közgazdaságtudományra egyaránt. Azonban egyáltalán nem egyértelmű, hogy mi is a buddhista közgazdaságtan valójában, még a szakemberek számára sem. Ha nem is többségük, de számos szakértő állítja, hogy módszertanilag a buddhista közgazdaságtan és a standard tankönyv-alapú közgazdaságtudomány nem egymás ellentétei, az előbbi beépíthető az utóbbiba; valamint a buddhista közgazdaságtan levezethető a Buddha tanításait figyelembe vevő gazdaságpolitikából.

A buddhista közgazdaságtanról elmondhatjuk:

- a) nem csupán alapszövegekre épül, az idők folyamán gyakorolt buddhista közgazdaságtan valóságát jeleníti meg;
- b) a fogalom félreértelmezése olyan perspektívák megjelenését eredményezte, amellyel az eredeti írott szöveg talán nem is operál;

- c) maga a buddhizmus ellentétet képezhet a standard tankönyv-alapú közgazdaságtudománnyal, de a gyakorlatban ez nem feltétlenül jelenik meg.

A szerző szerint ahhoz, hogy átfogóan meghatározzuk a buddhista közgazdaságtant, meg kell vizsgálnunk azokat a gazdasági rendszereket is, amelyeket buddhistának neveznek vagy amelyek annak nevezik magukat, és amelyek valóban léteznek vagy léteztek. Mivel néhány jelentős igazság ténylegesen létező dolgokban rejlik (a buddhista „valóság” kétértelmű helyzete ellenére), a buddhista közgazdaságtan könnyen jelen lehet olyan módokon, amelyek nem kapcsolódnak azokhoz, amelyeknek a tudományos buddhista közgazdaságtan vagy a buddhista elmélet szerint léteznie kéne.

Nem létezik egyetlen buddhizmus, hanem annak számos formája van jelen, azonban a „valláson belüli pluralizmus” fogalmának értelmében [Lanczkowski] állíthatjuk, hogy a „hithű” buddhistáknál több nem „hithű” buddhista imádja Buddhát mégpedig olyan formában, mint a kevert vagy szinkretikus vallások, amilyen például a kínai népvallás. Mindegyik változat megérdemli a prima facie címet *a közgazdaságtan keretein belül* – mindaddig, míg nem torzítják el teljesen a hit kérdésének eredeti indíttatását.

A tanulmány a valós buddhista közgazdaságtan esetében három ellentmondásos esetet vizsgál: Thaiföldet, Bhután és Yogyakarta speciális területét Indonéziában. Mindhárom délkeleti vagy dél-ázsiai királyság, és ez a három terület rendelkezik kifejezetten olyan specifikus gazdasági fejlődéselméletekkel, amelyek potenciálisan buddhista vonatkozásúak: a „nemzeti boldogságindex” Bhutánban (GNH, Gross National Happiness), Thaiföld „önellátó gazdasága” (SE, Sufficiency Economy),

és a kevésbé gyakran figyelembe vett, „a király és a nép egysége” (UKP, Unification of King and People) Yogyakartában. Mindhárom esetben a specifikus gazdasági modell a királytól ered, ami nem véletlen, mivel a monarchia – különösképp egy buddhista monarchia – lehetővé teszi, mi több, megköveteli a spirituális útmutatás valamilyen formáját a magas társadalmi felelősség mellett, melynek megvalósítása kihívást jelenthet más rendszerek számára.

A buddhizmus szinte az összes világvalláshoz hasonlóan szkepticizmussal fordul a földi javak és az anyagi sikerek felé. A népszerű nyugati feltételezésekkel ellentétben azonban szakértők szerint ahogy a buddhizmus sem, úgy a buddhista ökonómia sem az aszkézisről szól, inkább a szenvedés elkerüléséről; a „középútról”, amely nem kompromisszumkötésről, inkább „a dolgok helyes értelmezéséről” szól, igyekszik külső szemlélő maradni a két véglet között, így a vagyont, tulajdont nem tekint rossznak.

A buddhista közgazdaságtan alapvető célja, hogy csökkentse mind az emberek, mind a többi élőlény szenvedéseit. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a lényeg az, hogy a közgazdasági tevékenységek nem a pénzszerezésre, hanem a veszteségek megelőzésére szolgálnak. A buddhista stratégia arra ösztönöz a nyugati szemlélettel ellentétben, hogy ne növelni akard a vagyonod, hanem igyekezz minél egyszerűbben élni. Javasolja, hogy az alapvető szükségleteken kívül arra törekedjünk, hogy a vágyainkat lecsökkentsük. Ha kevesebbet akarunk birtokolni, az értékes előnyhöz juttatja mind az egyént, mind a közösséget és az ökológiai fenntarthatósághoz is hozzájárul. A különbségek viszont az első és a harmadik világ közt megnehezítik a buddhista közgazdaságtan értelmezését. Az emberek azt akarják, ami másoknak van, a

média, a reklámok erre buzdítják őket, viszont ezek a termékek nem azért vannak, hogy az emberek boldogabbak legyenek, hanem, hogy növeljék a keresletet.

Drechsler megemlíti, hogy a buddhista közgazdaságtannal kapcsolatban számos kétség merül fel. Például, hogy melyik politikai rendszer a legkompatibilisebb a buddhizmussal, de nyilvánvalóan erre nem lehet egyértelmű, univerzális választ adni, ugyanis a közgazdasági és politikai rendszerek is folyamatosan változnak, így ez hely és idő függvénye. A „köztes út” sem mindig járható, ugyanis például az ortodox közgazdasági teória lényege a profit maximalizálása, a kapzsiság növelése, ami teljesen ellentétben áll a buddhista közgazdaságtan elveivel. Az értelmezés kulcsa végső soron az ember: Schmoller szerint: „Így, a piac és a csere tudománya egyfajta közgazdasági üzlet, amely félő, hogy a tulajdonosok számára fegyverré válhat, visszaalakul erkölcsi-politikai tudománnyá, aminek a központjában nem az áru és a tőke, hanem az ember áll.”

Bhután GNH-ja az ország hivatalos politikai szempontjából releváns fejlesztési program, mely az anyagi javak helyett a boldogságra koncentrálna. Fogalmazhatunk úgy, hogy ez a legismertebb és legtöbbet emlegetett verziója a buddhista közgazdaságtannak.

A buddhista gazdaságtan egyfelől az emberközpontság, másfelől a mértékletesség elmélete. Ezek között némi feszültség áll fenn, ám ez nem jelent feloldhatatlan konfliktust. Az egyiknek nem szabad elfelejtenie, hogy ajánlásokat tenni másoknak a spiritualitásról úgy, hogy ő maga figyelem nélkül van az anyagi kényelemre, aligha jogos a buddhista kontextusban. A boldogságnak, különösképpen (de nem kizárólagosan) az emberi boldogságnak, mindig a középpontban kellene maradnia.

Fel kell ismernünk azt – írja a szerző –,

hogy a buddhista gazdaságtan definíciója is a gyakorlattól függ térben és időben, és erre az „elegendő mennyiségű közgazdaságtan”, a „bruttó nemzeti boldogság” és „a király és az emberek egyesítése” formájában és azok időbeli alakulásában kell tekintünk Thaiföldre, Bhutánra és Yogyakartára. Ezt követően talán már elismerjük, hogy első lépésben a standard tankönyv-alapú közgazdaságtudomány nem összeegyeztethető a buddhizmussal, mert másik képet alkot az emberi személyről és módszertanilag súlyosan hibás.

Azonban a második lépésben mind a buddhista közgazdaságtan, mind a szabványos, hagyományos gazdaságpolitika

ténylegesen megvalósított eseteit tekintve azt látjuk, hogy a buddhista közgazdaságtan, amikor valóban működik (legalábbis a tanulmány által vizsgált esetekben), a legjobb esetben is része a heterodox vagy a hozzáadott standard gazdaságpolitikának. Észben kell tartanunk, hogy egy teljes mértékben buddhistának nevezhető gazdaságtan a saját érdekében nem lépheti át az önreferenciális matematikai modellezés vonalát a saját érdekében, valamint nem összpontosíthat az emberi személyen és annak végső célként kitűzött boldogságán kívüli dolgokra.

GYÓRI GRÉTA